
SOCIAL-PEDAGOGICAL INTERACTION BETWEEN A FAMILY, EDUCATIONAL AND SOCIAL INSTITUTIONS FOR THE SOCIALIZATION OF THE ADOLESCENTS

Elena Dicheva

University Prof. d-r Assen Zlatarov – Burgas, Bulgaria, di4_el@abv.bg

Abstract: The content of the concepts of "interaction", "socialization", "social institutions" is elucidated and on the basis of an overview of literary sources the contemporary problems of contacts and cooperation between the primary factors of socialization of the personality - the educational institutions and the family are analyzed. The main reasons that determine the need for a social-pedagogical partnership between them are stated. The possibilities for success and the effectiveness of the interaction are analyzed. Emphasis is placed on the need to develop the pedagogical culture of the parent community in order to raise the motivation and readiness, its influence and its impact on the individual and personal development and development of adolescents in the contemporary information society. It is argued that the achievement of the expected results of cooperation between pedagogical specialists and parents is determined to a great extent by the enhancement of goodwill, bilateral readiness, trust and consensus, the preference for contacts and communication in solving the current socio-pedagogical and educational problems of children and adolescents. The conditions and factors for effective organization and realization of the interaction between educators and parents are presented with the application of traditional and innovative forms and methods. It is emphasized that socialization is a process that undoubtedly requires the combined efforts of all pedagogical subjects, and its successful outcome depends on the degree of cooperation between them. It is increasingly necessary an external partner support and help, because modern living conditions test the pedagogical skills of parents and teachers. Responsibility for the adolescents is also increased due to the fact that negative environmental impacts are increasing, which requires parents and pedagogical specialists to have a common goal and to combine their efforts to overcome them in achieving favorable conditions for their individual and personal development.

Keywords: socialization, social interaction, pedagogues, parents, adolescents, literary review, partnership.

СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ СЕМЕЙСТВОТО, ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ И СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА СОЦИАЛИЗАЦИЯТА НА ПОДРАСТВАЩИТЕ**Елена Дичева**

доц. д-р, Университет "Проф. д-р Асен Златаров" – гр. Бургас, di4_el@abv.bg

Авторът изказва благодарност към научен проект №НИХ-413/2018 г. „Изследване на контекстните компетенции в предучилищна и начална училищна възраст и разработване на конкретни педагогически модели за подкрепа на детската личност“ за финансиране на настоящата работа.

Резюме: В материала се изяснява съдържанието на понятията „взаимодействие“, „социализация“, „социални институции“ и на основата на обзор на литературните източници се анализират съвременните проблеми на контактите и сътрудничеството между първичните фактори на социализация на личността - образователните учреждения и семейството. Посочват се основните причини, които детерминират необходимостта от социално-педагогическо партньорство между тях. Анализират се възможностите за успешност и резултатност на взаимодействието. Акцентира се върху необходимостта от педагогизация на родителската общност с цел издигане на мотивацията и готовността, потенциала и въздействието ѝ за индивидуалното и личностно изграждане и развитие на подрастващите в съвременното информационно общество. Представят се условията и факторите за ефективна организация и осъществяване на взаимно-действието между педагози и родители с прилагане на традиционни и иновативни форми и методи. Обосновава се, че достигането на очакваните резултати от сътрудничеството между педагогическите специалисти и родителите се определя в значителна степен от усилване на доброжелателното отношение, двустранната готовност, доверието и единомислието, предразположността за контакти и общуване в решаването на актуалните социално-педагогически и учебни проблеми на децата и подрастващите. Подчертава се, че социализацията е процес, който безспорно изисква обединените усилия на всички педагогически субекти, а успешният резултат

зависи от степента на сътрудничество между тях. При това все по-често се налага да се търси външна партньорска подкрепа и помощ, защото съвременните условия на живот подлагат на изпитание педагогическите умения на родители и учители. Отговорността към подрастващите се увеличава и поради факта, че негативните въздействия на околната среда нарастват, което изисква от родителите и педагогическите специалисти да имат обща цел и да обединят усилията си за преодоляването им в достигането на благоприятни условия за индивидуалното и личностното им развитие.

Ключови думи: социализация, социално взаимодействие, педагози, родители, подрастващи, литературен обзор, партньорство.

ВЪВЕДЕНИЕ

В сложния и динамичен процес на възпитание, развитие и социализация на подрастващите са ангажирани семейството, училището и редица обществени институции. При това, оптималното взаимодействие между тях е важно условие за превръщане на способностите, потенциалните заложби и възможности на децата и учениците в реален факт. Безспорен факт също е, че сътрудничеството между педагогическите специалисти и родителите повишава ефективността на образователно-възпитателния процес и стимулира формирането на подрастващите като активни и отговорни личности на гражданското ни общество. Като цяло, то се изразява в стремежа на родителите и педагозите да работят съвместно за постигане на общи цели, с което естествено оказва положително въздействие върху качеството на обучението и възпитанието. Основна предпоставка за реализирането му е толерантното общуване за постигане на единство в разнообразието, зачитайки уникалността на всяко дете и неговата семейна среда. В отделни случаи то може да играе ролята и на взаимен коректив на двете пространства – образователно и семейно. Въобще, родителското участие в образованието на децата е установено като държавен приоритет. Например, в действащия към настоящия момент Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) родителите се определят като участници в образователния процес редом с децата и педагогическите специалисти (чл. 2, ал.2). Един от принципите, въз основа, на които се осъществява образователният процес, според ЗПУО е ангажираността на родителите паралелно с тази на държавата, общините и юридически лица с нестопанска цел, работодателите и други заинтересовани страни (чл. 3, ал.2, т.11). В ЗПУО на-рочна глава е посветена на родителите. В нея освен правата (чл. 209) и задълженията (чл. 210) на родителите, в чл. 208 са определени формите на взаимодействие (родителски срещи, индивидуални консултации, обучения) и средствата за комуникация (ученически бележник, електронен дневник, електронна поща). В чл. 219, ал. 3 от ЗПУО е записано, че родителите дължат почит и уважение на учителите, което би следвало да определя тона и стила на комуникация между двете страни.(6)

Освен в ЗПУО индивидуалното взаимодействие между членовете на семейството и училището са разписани и в Наредбата за приобщаващото образование (9), според която: родителската общност участва в дейности, насочени към промяна на нагласите и приемане на психологическа подкрепа за родители в осъществяване на превенция на насилие и агресия (чл. 19, ал.2); консултативна дейност (чл. 21, ал.1, т.4); партньорство при изготвяне на училищни правила и процедури (чл. 39, ал. 2, т.3); внасяне на предложения за награждаване на ученици (чл. 64, ал.4). На родителите се гарантира достъп до учебни програми и учебно съдържание чрез осигуряване на необходимите консултации (чл.108, т.3). Правото на родителите да участват в училищното образование като членове на формални родителски организации е регламентирано в глава „Настоятелства” от ЗПУО(чл. 306 – чл.309) и глава „Обществени съвети”(чл.265– чл.270). На базата на тези нормативни изисквания се налага необходимостта от търсенето на адекватни традиции и иновативни форми и методи за неговото осигуряване в конкретен практически контекст. И тук с цел на подчертаване актуалността и значимостта на въпроса следва да отбележим, че по данни на Изпълнителната агенция за образование, аудиовизия и култура ЕАСЕА Р9 „Евридика” и Подкрепа за политиките от 2012 г. (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>) всички европейски страни, с изключение на Кипър, Швеция и Турция, са въвели нормативна база и официални препоръки, чрез които разрешават или насърчават участието на родители в образователното пространство и дейност. От обзора на нормативните източници заключаваме, че основните форми на участие на родителите в институционализираното образование и възпитание са три: съвет на родителите, форум на родителите, среща на родителите. Възможни са вариации и комбинации на формите като наименованията се избират свободно, но така за да става ясно, че се отнася за родителска комисия на определено учебно заведение. При това за да бъде образователното учреждение успешно то административното му ръководство следва да планира, поддържа и насърчава, оценява и подобрява партньорството с родителската общност въз основа на осъществяването на обратна връзка и извършването на анализ. То е професионално отговорно за включване и реализиране на родителското

участие в ръководните структури, вземането на решения на оперативно ниво, за приемането на родителско участие в образователния екип и оценява приложимостта на проектите и дейностите, предложени от родителите, координира работата и ресурсите, поддържа и насърчава взаимодействието на всички нива. Заедно с педагозите се явява основен инициатор и фасилитатор при реализиране на социално-педагогическите взаимодействия в учебно-възпитателната среда.

Краткият преглед на европейските образователни приоритети и националните законови изисквания достатъчно ясно обосновават и очертават актуалността и важността на проблематиката на партньорството семейство–образователна среда в полза на ефективната и успешна социализация на съвременните деца и подрастващите и формирането им като социално активни и отговорни личности, способни самостоятелно да възприемат и усвояват позитивен социален опит, въз основа на който адекватно да реагират и активно да го използват в своята практическа дейност, за самостоятелно разрешаване на собствените проблеми, а с добиването и натрупването, усъвършенстването на собствен опит позитивната му промяна и обогатяване, за издигане на потенциалните им възможности на по-високо ниво. На тази база в настоящата разработка се разглежда взаимодействието на семейството със социалната и образователна среда като социокултурни институции, засягайки следните по-важни аспекти на това взаимодействие: изясняване на водещите понятия; цел и задачи; основни принципи; методи, форми и модели.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Взаимодействието е една от философските, онтологични категории и изразява феномена на връзката, въздействието, прехода, развитието на различните обекти под влияние на взаимното им действие един над друг, както и на други обекти. В този смисъл, взаимодействието е начална, изходна, родова категория, условие и следствие на продуктивното взаимодействие на неговите субекти, повишаващо ефективността на процеса и резултатите от него с тяхното общуване като сложен, многопланов процес на създа-

ване и развитие на отношения и контакти между тях, породен от мотивите на съвместната им дейност. Или в условията на формирането на отношенията и контактите най-пълно се проявяват всички личностни свойства на субектите на взаимодействието, както и самият факт на неговото установяване им носи интелектуално и емоционално удовлетворение. Същностната характеристика на социалнопедагогическото/педагогическото взаимодействие, сътрудничеството семейство–образователна среда,учители–родители в учебно-възпитателния процес е разкрита на разработките на много автори(1-5, 8, 10-12) като организация на съвместните действия на индивиди, групи, общности, организации, позволяваща им реализацията на някаква обща за тях работа на базата на установени между страните контакти и отношения на уважение, емпатия и толерантност един към друг. При това, социално-педагогическото взаимодействие се явява вид междуличностно взаимодействие, при което се поставят цели да се обучи, възпита или трансформира конкретната личност. Анализът и обобщението на становищата на посочените автори относно педагогическото взаимодействие на научно и емпирично ниво свидетелства за това, че като правило то включва: педагогическото общуване, съвместната дейност (педагогическа, учебно-възпитателна, учебно-професионална и др.), както и системата от отношение (Аз-образ, междуличностни отношения, отношения към предметите и явленията от обкръжаващата среда).

Семейството, според всички тях е първият социален институт в живота на детето, благодарение на който то има възможност да получи началните, базови представи за особеностите на социалното взаимодействие, правилата и нормите на взаимоотношенията между хората. И подчертават, че ефективността на развитие на личността на подрастващия се определя от степента на сътрудничество на семейството с другите социални институти. Към последните, по принцип, отнасят: системите за образование (детска градина, училище, ВУЗ, както и учрежденията за допълнително образование – музикални, спортни, художествени, технически, любителски школи, клубове, центрове); социално-възпитателните учреждения от други отрасли на социалната сфера (читалища, информационни и културно-просветни учреждения, СМИ, органите за справедливост и обществен ред, производствени и стопански, търговски предприятия и организации, призвани да осигуряват възпитанието и съществуването на членовете на обществото); субектите на откритата образователна среда (близки, роднини, религия, връстници, социалната улична среда, любителски сдружения, клубове и др.). Всеки от изброените социални институти представлява достатъчно устойчива социокултурна среда и се явява субект на социално възпитание и обозначава в социално-възпитателно отношение онова специфично и особено, което го отличава и идентифицира в обществото. Така, всеки от социалните институти притежава специфични социално-възпитателни цели, задачи, форми и методи за тяхното достигане. И само в условията на съгласувано взаимодействие между отделните социални институти могат успешно да бъдат решени задачите на социално изграждане на личността на индивида -

дете или възрастен. При това в процеса на развитие на обществото възникват нови тенденции на социализация, появяват се нови социални институции, сред които естествено първостепенно място заема Интернет като глобална мрежа и сегмент на всяко конкретно общество, направление за информационно, технологично, икономическо, межкултурно сътрудничество и комуникация, фактор за интеграция на различните култури, цивилизационни общности и континенти на планетата Земя. И ако от четем, че всеки социално-образователен институт притежава и изпълнява своя специфична и доминираща роля в решаване на задачите от различните направления на социалното възпитание, тогава значително по-интересни и ефективни могат да бъдат резултатите от тяхното взаимодействие в решаване на проблемите по достигане на необходимата степен или равнище на социализация на личността и издигане на иновационния потенциал на обществото като цяло.

Относно дефиниране на феномена социализация на личността в литературата по педагогика и психология има много определения с преобладаващите основни акценти на процес: - на усвояване на социален опит от индивида; - на интегриране в съответното общество чрез възприемане на неговите норми, ценности и умения за социално взаимодействие; - на приспособяване към дадена социална организация; - на научаване на социални роли и статуси за участие в институции; - процес, чрез който културата на дадено общество се интернализира от членовете му. С други думи, най-общо съдържанието на понятието „социализация“ е процес на превръщане на човека в член на съвременното му общество. Това означава приема не на неговите ценности, норми, овладяване на езика и нужните социални умения, упражняване на права и задължения в разнообразни социални взаимодействия. В тази връзка заключаваме, че въобще несоциализирани хора няма, а съществува антисоциално поведение при отделни индивиди, което е резултат от „дефицити“ в хода на социализацията. Относно продължителността на процеса на социализация в научната литература доминират две тези: – че процесът приключва с навлизането в зрелостта; и втората – че протича през целия живот.

Прецизирайки понятията, срещани в определенията, при социализацията говорим за: • Социални процеси – механизми на взаимодействие, отнасящи се до промяната, динамиката на социалността; • Социални норми – споделяни очаквания на обществото относно предполагаемото поведение на членовете му; • Универсални норми – задължителни форми на поведение на всички членове на обществото (т.н. общочовешки норми); • Социални ценности – различават се от нормите по това, че са споделяни стандарти на желателност; • Социален статус – показващ мястото на индивида в етажите на социалната йерархия. Съпроводен е от правила, права и задължения. Привеждането им в действие води до упражняването на социална роля; • Социална роля – най-често е свързана с очакванията на личността към съответното ѝ общество. Зависи от неговите материални и духовни потребности (социалната роля е свързана с т.нар. престиж, имидж на личността); • Интеграция – координиране и обединяване на несъответстващи помежду си елементи (компоненти); • Интернализация – психологически механизъм, чрез който индивидът приема ценностите на дадено общество, група и индивид като подходящи за себе си (т.е. прави ги свои); • Институция – социална структура, изградена от относително автономни и значими мрежи от ценности (напр. образователна, религиозна и др. институции), които траят през времето на дадено поколение; • Култура – отразява цялостния начин на живот, възприет от повечето членове на обществото. Отнася се до шаблонно повтарящи се начини на мислене, чувстване и действие.

Обобщавайки казаното дотук можем да направим няколко извода, характеризиращи същността на понятието: Социализацията е двустранен процес, включващ усвояване на социален опит и неговото активно възпроизвеждане на практика. В зависимост от начините, по които се усвоява опита, съществуват следни механизми за осъществяване на социализацията:

- Подражание – външният опит става притежание на индивида чрез еднозначно копиране;
- Идентификация – уподобяване с някого или нещо поради привлекателност на модела;
- Инициация (посвещаване) - преход от едно състояние към друго, от един социален статус към друг;
- Убеждение. Осъзнаване на социалния опит по рационален път – чрез привеждане на аргументи (каквото е механизма при формирането на желаното обществено мнение);
- Внушение – възприемане на социален опит по ирационален път;
- Наставление – инструкция за действие.

В заключение, социализацията е процес, чрез който човешкото същество придобива качества, необходими за жизнената му дейност в обществото. Общуването и взаимодействието между хората са решаващия фактор за социализацията на детето и подрастващия. Процесът е подобен на възпитанието. Но докато възпитанието става целенасочено и под ръководството на възрастен (учител, родител, авторитет), то социализацията е неорганизиран процес, при който могат да бъдат постигнати всякакви резултати – желани и обратни на

общоприетите. Затова сътрудничеството на семейството и образователното учреждение е социална необходимост, валидна също и за другите социални институции. Обществената необходимост най-общо е в това, че те са първите и основните институции, в които става социалното възпроизводство. В тях подрастващите се изграждат като личности от най-ранна възраст, при това във време, което е най-благоприятното за индивидуално развитие. За двете институции сътрудничеството е значимо, доколкото дава възможност да допълват силните си страни във възпитанието и развитието на подрастващите и да неутрализират свои слабости, с което се получава синергетичен ефект, т.е. резултатът от взаимодействието между тях е повече от обикновена механична сума на (евентуално) отделните им постижения. Необходимост е най-вече за подрастващите. Смисълът на сътрудничеството семейство-училище (смисловата цел) е да се създаде такава среда, която е най-благоприятна за стимулиране и насочване на индивидуалното и социално развитие; среда, която е нормална за радостен, щастлив и обогатяващ детето, родителите и учителите живот. Това сътрудничество по своята същност не е външно поставена цел за всяка от институциите, а следствие от присъщите и основни техни дейности, цели и принципи на педагогическия процес. Ето защо неговото развитие и обогатяване е равнопоставена грижа и отговорност на двете страни. При това, възможните подходи/модел за партньорство семейство-образователна среда в полза на децата и подраствателите могат да бъдат извлечени и систематизирани въз основа на трудовете на Джойс Епщайн, на Катлин Хувър-Демпси и Хауард Сандлър, модела на Сюзан Шеридан и Томас Кратохвил, модела на Карл Дънст и Жан-Мартин Бушар и др., описани в публикациите на проф. Иван П. Иванов. (7, 8) Според него, често цитиран в педагогическата литература е моделът на взаимодействие между училището и семейството, разработен от Джойс Епщайн, директор на Центъра за училищни, семейни и общностни партньорства в университета "Джон Хопкинс" - САЩ. Това е модел, чрез който се изяснява същността на ангажираностите на училището и семейството при споделяната тяхна грижа за развитието, образованието и възпитанието на учениците. Моделът регламентира следните ангажираности: - основно задължение на родителите – отговорност за детското здраве, безопасност, контрол, дисциплина, ръководство и учене вкъщи; - основно задължение на училищата да държат връзка със семействата; - ангажираност на родителите в училище като доброволци, помагачи и наблюдатели на училищни мероприятия и ученически представления; - Родителска ангажираност в учебната дейност в къщи; - Родителско участие при вземане на решения в управлението на училището. Моделът включва шест основни вида дейности, които свързват семейства, училище и общности, а именно – родителство, комуникация, доброволчество, живот в къщи, вземане на решения и сътрудничество с общността. Другият материал на автора описва методологията на диагностика на нагласите за работа на училището със семейството чрез използване на инструменти като анкети и чек-листи. (8)

В първата статия проф. Иванов (7) описва и още няколко модела – модел на родителско участие на Хувър-Демпси и Сандлър; модел за даване на възможности и правомощия на семейството на Дънст и Бушар; модел на партньорство на Шеридан и Кратохвил. Първият модел, този на Хувър-Демпси и Сандлър, описва процеса на вземане на решение от страна на родителите да се включат в съвместни дейности с училището. Според авторите на модела решението на родителите да се включат може да е повлияно от степента на вражда – не в родителската роля (приемат, че включването е част от родителството); чувство за собствената ефективност на родителя при оказване на помощ на детето; наличието и характера на поканите от страна на училището или самото дете, родителите да се включат. Или казано конспективно, родителското участие има следните източници: - Психологически мотиватори, насърчаващи включване-то; - Контекстни фактори; - Възприети покани за участие. Основната цел на родителското участие според този модел е влиянието на родителя по отношение на резултатите на детето в училище, касаещи знания-та, уменията и чувството за собствена ефективност на ученика.

Според следващия модел на Дънст и Бушар, описан от Иванов, даването на възможности и правомощия на родителите и като цяло на семейството, може да доведе до пълно споделяне и от двете страни на знания, умения и опит. Основната идея тук е, че всяка от взаимодействащите си страни има своите силни и слаби черти и чрез споделянето на опит двете страни се допълват взаимно по отношение на силните си страни, посредством специалните знания и опит, които притежават. Това е подход, основан на равенството между страните. Според Дънст съществуват четири благоприятни характеристики за партньорство: емоционални предразположения; интелектуални предразположения; двупосочна комуникация; поведение.

Според подхода на Шеридан и Кратохвил основният акцент при партньорството между училището и семейството може да се постави върху съвместните отношения и споделяната отговорност за резултатите в училище. Според тези автори идеята за партньорство включва “основно реструктуриране на начина на съвместна работа в дома и училище”. Осъществяването на партньорство според този модел предполага още и

взаимно допълващи се роли на партньорите; равни възможности; наличие на ясно определени цели, които са формулирани съвместно. Основните цели на партньорството, според Шеридан и Кратохвил са: създаване на значими роли на членовете на семействата в подкрепа на детето, осигуряване на непрекъснато въздействие и повишаване на компетентностите на всички участници. Авторите също така правят съпоставка между традиционните начини на взаимодействие между училището и семейството и модела, основан на партньорски отношения. Те изтъкват като основни недостатъци на традиционното взаимодействие това, че училището се възприема като водещ и целеполагащ субект в тези отношения, като инициативата е само от негова страна; наред с това невинаги целите се съгласуват и споделят със семействата; същото се отнася и за учебните планове; при този тип взаимодействие трудно се преодоляват културните различия; всичко това довежда до ясно разграничаване на роли между училището и семейството, което води до разделение между тях. Всички тези недостатъци могат да бъдат преодоляни, според Шеридан и Кратохвил, чрез прилагане на модела на партньорство. Но за да бъде напълно ефективно партньорството между училището и семейството, трябва да се осигурят следните условия: **Подход (approach)** – училището да поеме отговорност по отношение на участието на семейството, докато последното трябва да споделя отговорността за резултатите в училище; **- Нагласи (attitudes)** – училището и семейството трябва да споделят идеята, че заедно могат да постигнат повече; **- Атмосфера (atmosphere)** – училището трябва да се превърне в “семейна общност”; **- Действия (actions)** – осъществяване на двупосочна комуникация, насърчаване на ангажиментите на семейството, непрекъснатост.

Към иновационните модели и стратегии за въвличане и взаимодействие с родителите може да се посочи националният проект в САЩ “Училището търси съдействие”, залагащ на висока степен на родителска ангажираност като основен фактор за повишаване на учебните резултати и социалния успех на ученици те. “Връзка с родителите” е друга стратегия, използваща голямо разнообразие от методи. В България с добри резултати се увенчава прилагането на модел, при който се създава клуб “Родители”. При този модел чрез използването на усилията на всички училищни специалисти, се постига формулата “родителят – част от екипа”. Като водеща форма за работа на клуба се очертава тренингът за родители, чрез който се постига по – добра комуникация и взаимодействие както между родителите и техните деца, така и между родителите и училищната институция.

Някои от най – често цитираните в научната литература класически и съвременни форми и методи за на съвместна работа на педагозите с родителите на децата и учениците са разнообразни, като най – пълноценно е съчетанието на индивидуални, групови и колективни форми (11). Индивидуалните форми включват беседа, консултация, кореспонденция, в това число и електронна кореспонденция, посещение в дома на възпитаника. Когато се използват в обособени групи от родители, същите спадат към груповите форми на работа. Колективните форми са родителско-учителските срещи, провеждане на съвместни дейности (класни, извънкласни, извънучилищни) – тържества, празници, походи, екскурзии и др. Партньорството учители – родители е споделена отговорност, която в съвременния образователен контекст придобива нов измерение. Учителите трябва да бъдат инициатори на това партньорство, да създават доброжелателна атмосфера при общуването с родители, която се основава на взаимно разбиране и подкрепа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В сложния и динамичен процес на възпитание, развитие и социализация на подрастващите са ангажирани семейството, училището и редица обществени институции. Оптималното взаимодействие между учители и родители е важно условие за превръщане на потенциалните заложби и възможности на учениците в реален факт. Сътрудничеството между педагозите и родителите повишава ефективността на образователния процес и стимулира формирането на подрастващите като активни и отговорни личности на гражданското общество.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алексиева, М. Взаимодействията „семейство - училище” – монография, 2006;
- [2] Алексиева, М. Методическо пособие за работа на учителя със семейството, 2007;
- [3] Бозова М. Някои ефективни форми на взаимодействие училище – семейство, Сборник с доклади от Втората национална педагогическа конференция на тема „Работа с родители“, Фондация „Кузманов“, Дъга, 2016 г.
- [4] Гюров, Д., В. Гюрова, И. Колева, Р. Пенев. Модели на педагогическо взаимодействие семейство – детска градина, С., Просвета, 2008.

- [5] Детската градина и семейството – традиции, ценности, иновации/Доклади от научна конференция с международно участие/съставители Терзиева М., Драголова Е./, Бургас, ЛИБРА СКОРП, 2011.
- [6] Закон за предучилищното и училищното образование, обн. ДВ, бр. 79 от 13 октомври 2015 г.
- [7] Иванов, И. Модели на педагогическо взаимодействие „училище – семейство“. Национална конференция с международно участие „40 години ШУ 1971-2011“ Педагогически факултет, Част I, с. 236-241, Ш, 2011, <http://www.ivanpivanov.com/research/>
- [8] Иванов, Ив. Диагностика на педагогическото взаимодействие „училище – семейство“ по модела на Епщайн, http://www.ivanpivanov.com/.../145_Diagnostika-na-pedagogicheskoto-vzaimo-deystvie-u...
- [9] Наредба за приобщаващото образование, приета с ПМС № 232 от 20.10.2017 г. Обн. - ДВ, бр. 86 от 27.10.2017 г.
- [10] Пнев , Р. Взаимодействието «детска градина-семейство». С., ИК Д.Убенова, 2014.
- [11] Попова, Л. Взаимодействието учители – родители в съвременния образователен процес, Педагогически Алманах, Брой 1 (Том 22) с.50-57, ВТУН-т ”Св. Сн. Кирил и Методий”, В.Търново, 2014.
- [12] Попков, Тр. Сътрудничеството семейство-училище, В научно-метод. списание. „Личностно развитие на учениците в съвременното общество” ЮЗУ (том V), с 17-34, Бл., 2011.

